

Potreba národných učebníc angličtiny a špecifiká tvorby učebníc pre potreby slovenského žiaka

Eva Reid

Katedra lingvodidaktiky a interkultúrnych štúdií Pedagogickej fakulty
Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre

Anotácia: *Vyučovanie anglického jazyka má na Slovensku dominantné postavenie, čo sa týka vyučovania cudzích jazykov. Anglický jazyk je povinným cudzím jazykom od tretieho ročníka základných škôl. Medzinárodné a národné výskumy poukazujú na silné postavenie učebníc na slovenských školách. Z tohto dôvodu je nevyhnutné, aby učebnice anglického jazyka boli dobré a vhodné pre potreby slovenského žiaka. Naš trh je zaplavený učebnicami anglického jazyka od veľkých medzinárodných vydavateľstiev, ktoré nie vždy spĺňajú požiadavky pre slovenského žiaka. Táto práca sa zaoberá porovnávaním zahraničných učebníc a slovenských učebníc prihliadajúc na ich vhodnosť pre potreby slovenského žiaka. Už roky sa volá po potrebe vytvoriť národné učebnice anglického jazyka, ale tie v našom školstve stále absentujú a tie učebnice, ktoré existujú, sa len veľmi ťažko dostávajú do slovenských škôl.*

Kľúčové slová: *učebnice anglického jazyka, špecifiká slovenského žiaka, tvorba učebníc.*

The need of national English textbooks and specifics of creating of textbooks for needs of the Slovak pupil. *English language has a dominant place in the Slovak educational system and it is a compulsory foreign language from the third grade of primary schools. International and national research studies show that textbooks have a strong position in Slovak schools, and for this reason, it is very important to use good English language textbooks which would fulfil the needs of Slovak pupils. The market in Slovakia is full of English language textbooks from big international publishers, which are not always suitable for the needs of Slovak learners. This paper compares international textbooks and Slovak textbooks focusing on the specific needs of Slovak learners. There have been requirements to create national textbooks for many years, but such books are still missing, or the existing ones have great difficulties to get into Slovak schools.*

Key words: *English language textbooks, needs of Slovak pupils, writing textbooks.*

Postavenie učebníc vo výučbe a princípy tvorby učebníc

Učebnice majú vo výučbe na Slovensku veľmi silné postavenie, čo dokazujú aj medzinárodné a národné merania. Medzinárodné meranie PIRLS z rokov 2001, 2006 a 2011 (Galádová a kol., 2011; Nogová, 2009) poukazujú na to, že učebnice v primárnom vzdelávaní sú až v 92 % prípadov používané ako základná literatúra a v 8 % ako doplnkový materiál. V porovnaní s medzinárodným priemerom, ktorý poukazuje na fakt, že učebnica je základnou literatúrou v 71,6 % prípadov, doplnkovou literatúrou v 23,2 % a v 5,3 % prípadov sa učebnica vôbec nepoužíva, je postavenie učebnice na Slovensku veľmi podstatné. Národné meranie na nižšom sekundárnom vzdelávaní taktiež poukazuje na silné zastúpenie učebníc vo výučbe. Podľa dotazníka z roku 2001 (Huttová, Nogová 2005) bola učebnica základnou literatúrou až v 72 % prípadov a ako doplnkovým materiálom v 28 %. Podľa Maňáka (2008) majú učebnice veľmi silné postavenie v školách, v ktorých často nahrádzajú učebné osnovy a štandardy. S týmto názorom sa stotožňujeme, a preto je dôležité, aby učebnice boli veľmi kvalitné a vhodné pre našich žiakov.

Ak má byť učebnica kvalitná, tak musia tvorcovia učebníc dodržiavať určité princípy. Vybrali sme si hlavne českých a slovenských autorov a ich základné princípy, ktoré sú všeobecné, a preto vhodné pri tvorbe akýchkoľvek učebníc. Podľa Knechta a Janíka (2008) by mali učebnice odzrkadľovať aktuálny stav vednej disciplíny, odborovej didaktiky, pedagogiky a psychológie. Mali by zodpovedať obsahovým normám učebných osnov a štandardov Európskej únie (Janík, 2006; Turek, 1998; Průcha, 1998). Učebnice by mali byť atraktívne nielen pre žiaka, ale aj pre učiteľa, mali by byť aktuálne a mali by zobrazovať reálny život a svet (Knecht, Janík, 2008; Nogová, 2008; Weddel, 2009). Správne učebnice majú byť vhodne didakticky vybavené, musia byť prispôsobené funkciám a kognitívnym dispozíciám žiakov (Průcha, 1998; Gavora, 2008). Keďže učebnice sú najdôležitejším didaktickým prostriedkom vo vyučovaní a predurčujú kvalitu vyučovacieho procesu (Zujev, 1986; Průcha, 1998), je kvalita ich spracovania nesmierne dôležitá.

Kritériá hodnotenia cudzojazyčných učebníc

Všetky učebnice musia prejsť hodnotením recenzentov a komisiou na Štátnom pedagogickom ústave, ktorí hodnotia učebnice podľa stanovených kritérií. Cudzojazyčné učebnice sú hodnotené podľa nasledujúcich kritérií (ŠPÚ, 2017):

Prvým kritériom je *súlada so štátnym vzdelávacím programom* v rámci rozvoja kompetencií pre daný výkonový štandard.

Ďalším kritériom je *funkcia riadenia učenia žiakov a výučby*, ktoré predstavujú symboly na riadenie učenia, použitie farieb, odlišného typu písma, podporu variabilnej organizácie práce v triede, kritického myslenia, autonómie, úlohy na upevňovanie vedomostí atď.

Funkcie prezentácie učebného obsahu sú najrozsiahlejším kritériom, ktoré hodnotí jasnú organizáciu, prehľadnosť, primeranosť veku, medzipredmetové vzťahy, interkultúrnú dimenziu, zručnosti, rozvoj kompetencií, výslovnosti, slovnej zásoby, gramatiky, prepojenie s reálnym životom, slovník atď.

Dodržiavanie korektnosti autorov je taktiež hodnoteným kritériom a posledným kritériom je *organizačná funkcia*, ktorá zahŕňa prehľadnosť, grafické spracovanie, funkčnosť ilustrácií, primeranosť obrázkov atď.

Rehúš (2010) sa vo svojej štúdii o učebnicovej politike na Slovensku zaoberá stavom a problémami procesu tvorby a výberu učebníc na Slovensku. Systém učebnicovej politiky hodnotí veľmi kriticky a porovnáva ho s mnohými inými krajinami, pričom poukazuje hlavne na nedostatky nášho systému kontroly trhu. Čo sa týka výberu učebníc angličtiny, tu proces schvaľovania a úhrady učebníc prebieha trochu odlišne. Avšak na tomto mieste musíme vyjadriť určité pochybnosti o transparentnosti činnosti komisie, ktorá vydáva schvaľovacie doložky a vyberá učebnice, ktoré budú štátom uhrádzané. Mená členov komisie nie sú verejnosti známe a majú v nich prevahu štátni úradníci, dokonca za odbornú verejnosť nemusia byť ani učitelia z praxe. Preto sa môže stať a stáva sa, že učebnice angličtiny od cudzích vydavateľstiev, ktoré nie vždy spĺňajú kritériá ŠPÚ, dostávajú nielen schvaľovaciu doložku, ale sú aj štátom uhrádzané. Na druhej strane učebnice špecificky vytvorené pre potreby slovenského žiaka nedostávajú takúto podporu.

Výučba anglického jazyka a postavenie učebníc angličtiny

Anglický jazyk má vo výučbe na Slovensku dominantné postavenie. Podľa štátneho vzdelávacieho programu v súčasnosti stále platí, že angličtina je povinným cudzím jazykom od tretieho ročníka základných škôl. Svoju dominantnosť si udržiava aj na stredných školách, na ktorých väčšina študentov maturuje z anglického jazyka. Avšak ministerka školstva Lubyová plánuje zaviesť zmeny od školského roku 2019/2020, a to v podobe možnosti jazykového výberu, čím by sa zrušila povinnosť vyučovať angličtinu. Dôvodom je umožniť deťom vybrať si aj iný cudzí jazyk, ako je nemčina, francúzština, taliančina, španielčina a ruština. Školy by mali rozvíjať viacjazyčnosť svojich žiakov. Realita je však taká, že len veľmi málo veľkých škôl na Slovensku si môže dovoliť dať žiakom na výber z rôznych cudzích jazykov, čo znamená, že sa žiaci budú učiť cudzí jazyk podľa toho, akého

učiteľa daná škola má k dispozícii. Takže pluralita jazykov a možnosti výberu sú skôr utópiou ako systémovým krokom.

Výučba cudzích jazykov na slovenských školách sa riadi štátnym vzdelávacím programom, podľa ktorého sú vypracovávané aj školské vzdelávacie programy. Inovovaný Štátny vzdelávací program (ŠVP) pre jazyky (2015) určuje obsahový štandard a tematické okruhy, ktoré musia byť vo výučbe cudzích jazykov dodržiavané. Výkonové štandardy sú stanovené na úrovni A1.1+ pre primárne vzdelávanie, A2 pre nižšie sekundárne vzdelávanie a B1 alebo B2 pre sekundárne vzdelávanie. ŠVP taktiež určuje, aké všeobecné a komunikačné kompetencie by mali žiaci získať na jednotlivých úrovniach vzdelávania. Všeobecné kompetencie zahŕňajú vedomosti, zručnosti, existenčné kompetencie a schopnosť učiť sa a komunikačné kompetencie zahŕňajú jazykové, sociolingválne a pragmatické kompetencie.

Angličtina má na celom svete dominantné postavenie. Stala sa globálnym jazykom, ktorý je používaný vo všetkých sférach vzdelávania, obchodovania, technológií, zdravotníctva atď. Z toho dôvodu sa angličtina vyučuje po celom svete a vyplýva z neho celosvetový dopyt po učebných materiáloch. Veľké svetové vydavateľstvá sa snažia pokryť celosvetový trh učebníc, čo nie vždy je možné a vhodné. Ich cieľom je osloviť čo najširšie publikum a produkovať učebnice pre masové trhy. Podľa Bolithoa (2003) je cieľom maximalizovať predaj a zisky z predaja učebníc, čo nie vždy znamená dostatočnú kvalitu a vhodnosť poskytovaných učebníc. Hoci aj tieto medzinárodné učebnice vychádzajú zo Spoločného európskeho referenčného rámca (2001), ktorý je celosvetovo uznávaný dokument, nie vždy sú v súlade so špecifickými potrebami jednotlivých národností a kultúr. Z tohto dôvodu je potrebné tvoriť a používať učebnice špecificky zamerané na jednotlivé národnosti a kultúry.

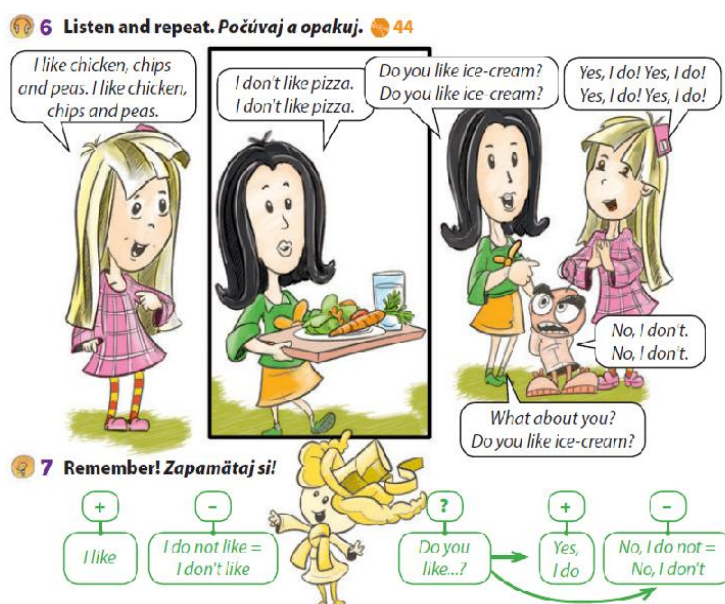
Špecifiká učebníc anglického jazyka pre slovenského žiaka

Keďže medzinárodné učebnice anglického jazyka sú všeobecné a nezohľadňujú všetky potreby slovenského žiaka, je dôležité tvoriť učebnice zamerané na špecifiká slovenského žiaka. Tieto špecifiká a rozdiely sa týkajú: gramatických štruktúr, slovnej zásoby, výslovnosti (segmentálnej a suprasegmentálnej úrovne), interkultúrnych aspektov (sociolingválnych, pragmatických, neverbálnych a sociokultúrnych vedomostí). Bonusom je metodika písaná po slovensky. Nasledujúce príklady sú čerpané z učebníc anglického jazyka pre 3. a 4. ročník základných škôl *Cool English School* od slovenského vydavateľstva Taktik a slovenských autoriek Reid, Kováčikovej, Turčekovej a Mihalíkovej (2015, 2017).

Gramatické štruktúry

Zahraničné učebnice venujú rovnakú pozornosť gramatike a jej precvičovaniu, bez ohľadu na národnosť, ktorá učebnice používa. Slovenské učebnice sú prispôbolené potrebám žiaka, kladú väčší dôraz na rozdiely, ich precvičovanie, poukazovanie a porovnávanie s gramatikou v rodnom jazyku. Veľké rozdiely sú napríklad v slovoslede, časoch, členoch, modálnych slovesách, frázových slovesách, predložkách, v tvorbe otázok, záporu, väzby „there is/there are“ ako aj „I like..+ing“.

Príkladom je ukážka z učebnice *Cool English School* (2015, 2017) vo veci tvorby otázok, záporov a krátkych odpovedí.

Obrázok 1: Návnik gramatických štruktúr 1 (Reid et al., 2015, s. 45).

Ďalším príkladom je modálne sloveso „can“, ktoré v slovenčine existuje, ale je významovo odlišné a nečasuje sa. Na precvičovanie týchto štruktúr sa kladie veľký dôraz a jeho atraktivnosť je sprostredkovaná v rytmizovanej forme.

I
you
he | she | it
we
they

+
can

-
**cannot =
can't**

dance, jump,
write, read, fly, play,
swim, run, eat, ...

Can
Can't

?
I
you
he | she | it
we
they

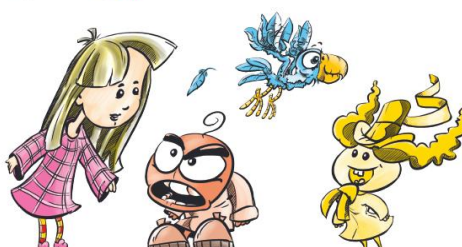
dance, jump,
write, read, fly, play,
swim, run, eat, ...

?

Yes, I | you | he | she | it | we | they
can

No, I | you | he | she | it | we | they
can't

9 Listen and practice. 30

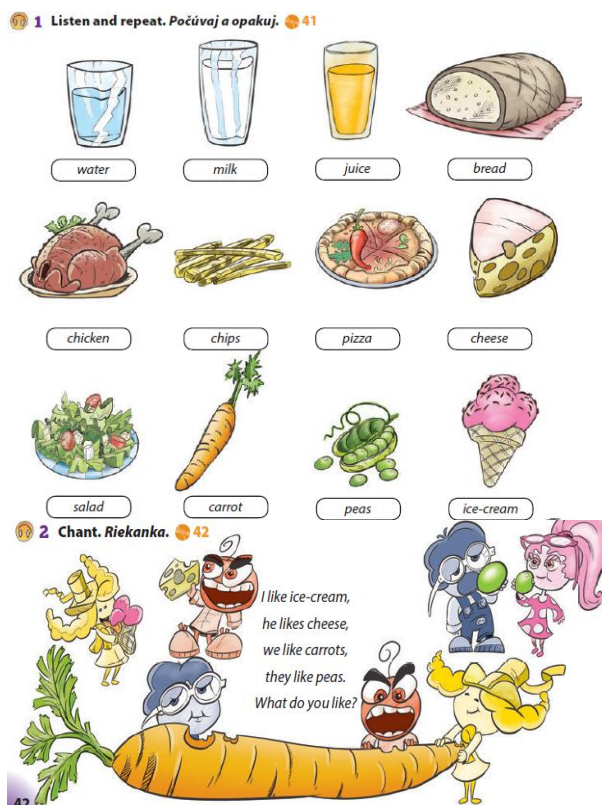
Can you read?	Yes, I can.	He can read, read, read.
Can you write?	Yes, I can.	He can write, write, write.
Can you dance?	No, I can't.	He can't dance, dance, dance.
Can you fly?	No, I can't.	He can't fly, fly, fly.
So you can read and write but you can't dance and fly.		

Obrázok 2: Návčik gramatických štruktúr 2 (Reid et al., 2017, s. 38).

Slovná zásoba

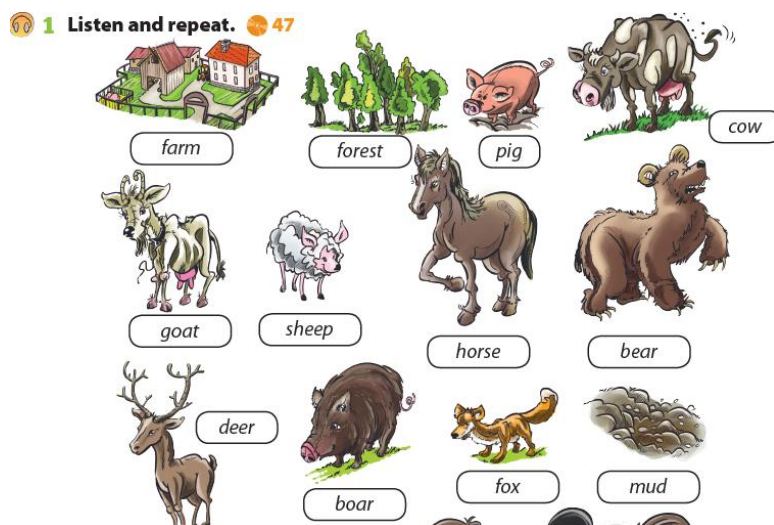
Zahraničné učebnice zahŕňajú slovnú zásobu rovnakú pre všetky národnosti a kultúry, čo niekedy znamená, že sa žiaci učia slovíčka odtrhnuté od reality slovenského žiaka. Napríklad žiaci štvrtého ročníka sa učia slovíčka ako *pakobylka*, *had*, *lev*, *krokodíl*, *žirafa*, *krab*, *mango*, *carambola* a *ananás*. Ide o zvieratá, ktoré u nás nežijú a druhy ovocia, ktoré sa u nás nepestujú. Slovenské učebnice prispôbujú slovnú zásobu realite a potrebám slovenského žiaka. Pre porovnanie sa žiaci učia pomenovať zvieratá ako *pes*, *mačka*, *zajac*, *ryba*, *koza*, *medveď* a jedlá ako *chlieb*, *mrkva*, *hrášok* a *syr*. Pridanou hodnotou je prepojenie vlastnej a cieľovej kultúry.

Príklady z učebnice *Cool English School* (2015, 2017) prepájajú slovnú zásobu pre rôzne druhy jedla so slovenskou realitou a precvičujú nové slovíčka v rytmizovaných riekankách.

Obrázok 3: Slovná zásoba 1 (Reid et al., 2015, s. 42).

Ďalším príkladom slovnej zásoby sú známe zvieratá žijúce v našich podmienkach.

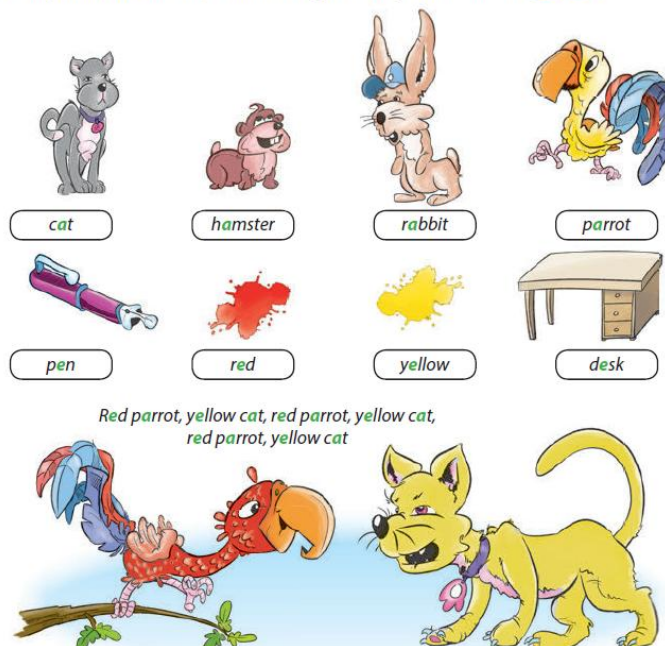
Obrázok 4: Slovná zásoba 2 (Reid et al., 2017, s. 56).

Výslovnosť

Výučba anglickej výslovnosti je dlhodobo zanedbávanou oblasťou aj napriek tomu, že pre dorozumievanie sa v angličtine je nesmierne dôležitá. Zahraniczne učebnice sa len málo venujú nácviku správnej výslovnosti a dôvodom môže byť to, že každý jazyk má svoje špecifiká, rozdielne hlásky, slovné prízvuky, rytmus reči a intonáciu. Preto sa dané rozdiely nedajú vo všeobecnosti pokryť v jednej učebnici pre každú krajinu. Ak sa v medzinárodných učebniciach nachádzajú cvičenia na výslovnosť, sú rovnaké, bez rozdielu na rodný jazyk učiaceho sa. Cieľom je pokryť čo najviac rôznych problémov rôznych jazykov. Potom sa slovenskí žiaci učia hlásky, ktoré sú pre nich bezpredmetné, pretože sa v slovenskom jazyku nachádzajú. Napríklad, môžu sa učiť rozdiel medzi /b/ a /v/, ktorý je dôležitý pre španielčinu, alebo /h/, ktoré je dôležité pre francúzštinu, ruštinu a taliančinu, alebo /l/ a /n/, ktoré sú dôležité pre čínštinu. Slovenské učebnice sa zameriavajú predovšetkým na slovenskú interferenciu na segmentálnej a suprasegmentálnej úrovni – konkrétne na rozdielne hlásky, slovný prízvuk, spodobovanie, slabé jazykové formy, rytmus reči a intonáciu.

Príklady z učebnice *Cool English School* (2015, 2017) sa napríklad zameriavajú na absentujúcu fonému v slovenčine /æ/, ktorá sa často v slovenčine spodobuje na fonému /e/. Tieto rozdielne fonémy sú zvýraznené, precvičujú sa jednotlivo v slovíčkach a aj v jazykolamoch.

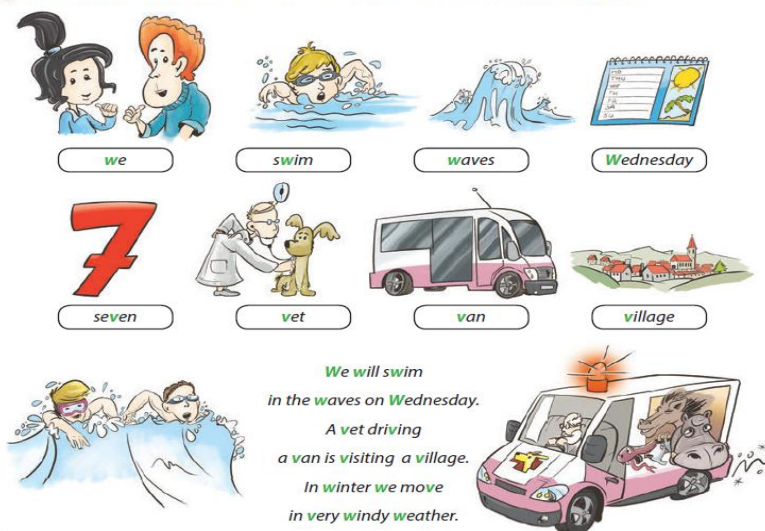
12 Can you say it correctly? Dokážeš to povedať správne? [æ] [e] 58, 59

Obrázok 5: Výslovnosť 1 (Reid et al., 2015, s. 60).

Ďalším príkladom je v slovenčine absentujúca fonéma /w/, ktorá sa často v slovenčine spodobuje na /v/. Jednotlivé slovíčka poukazujú na rozdiel medzi týmito dvomi fonémami a ich precvičovanie je atraktívnou formou znázornené v jazykolame.

13 Can you say it correctly? Dokážeš to povedať správne? [w] [v] 88, 89

Obrázok 6: Výslovnosť 2 (Reid et al., 2015, s. 94).

Ďalším príkladom je interferencia slovenského spodobovania koncových znelych spoluhlások na neznelé. Toto je v slovenčine bežný jav, avšak v angličtine môže spôsobovať problémy a nedorozumenia. Príkladom sú fonémy /k/ a /g/ na konci slov, ktoré sa precvičujú v jednotlivých slovíčkach a v jazykolamoch.

14 Can you say it correctly? Dokážeš to povedať správne? [k] [g] 79, 80

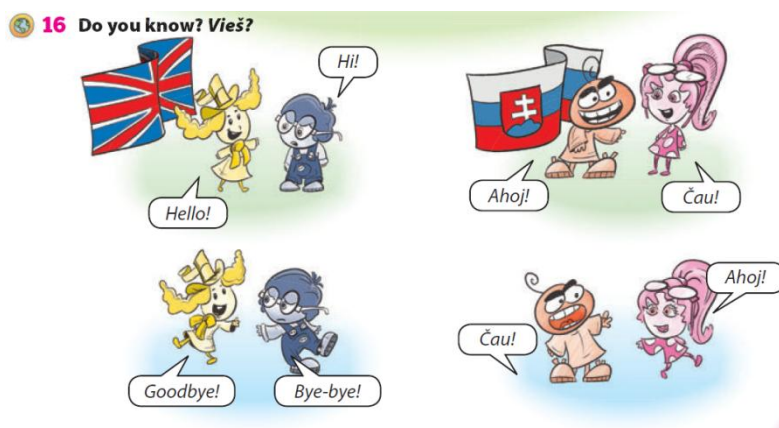

Obrázok 7: Výslovnosť 3 (Reid et al., 2015, s. 84).

Interkultúrne aspekty

Interkultúrne aspekty sú snáď najpálčivejším problémom učebníc. Kultúra je neoddeliteľnou súčasťou jazyka a jazykové vzdelávanie musí zahŕňať kultúrne aspekty: sociolingválne, pragmatické, neverbálne a sociokultúrne. Ak medzinárodné učebnice zahŕňajú kultúrne aspekty, tak sú všeobecné a rovnaké pre všetky krajiny a kultúry, nezohľadňujúce špecifiká a rozdiely domácej kultúry. Na druhej strane, slovenské učebnice zohľadňujú špecifiká a rozdiely medzi cieľovou a domácou kultúrou, poukazujú na ne a porovnávajú ich, čím u žiakov rozvíjajú kultúrne uvedomovanie si jednotlivých jazykov a kultúr.

Sociolingválne kompetencie zahŕňajú pozdravy, oslovenia, vyjadrenia obdivu, ako aj správne použitie výrazov „please, thank you“. Príklad z učebnice *Cool English School* (2015, 2017) poukazuje na rozdiel v pozdravoch pri príchode a odchode. V angličtine sa na rozdiel od slovenčiny zdraví ináč pri príchode a ináč pri odchode.

Obrázok 8: Sociolingválne kompetencie (Reid et al., 2015, s. 17).

Pragmatické kompetencie zahŕňajú interakciu v rozhovore, funkčnosť jazyka, idiómy, slovné spojenia atď. Príklad z učebnice *Cool English School* (2015, 2017) poukazuje na funkčnosť jazyka použitím slovíčka „cold“ v rozdielnych významoch.

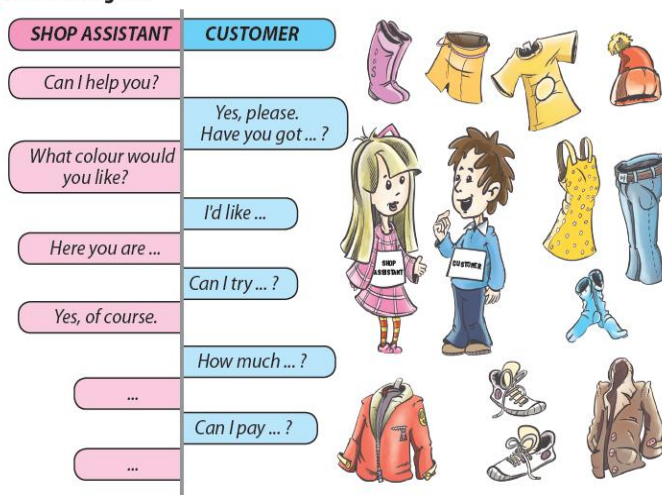
14 Do you know? Vieš?

Obrázok 9: Pragmatické kompetencie (Reid et al., 2015, s. 94).

Ďalším príkladom je prepojenie sociolingválnych a pragmatických kompetencií v rolovej hre, kde žiaci preberajú rolu predavačky a zákazníkov pri kupovaní oblečenia.

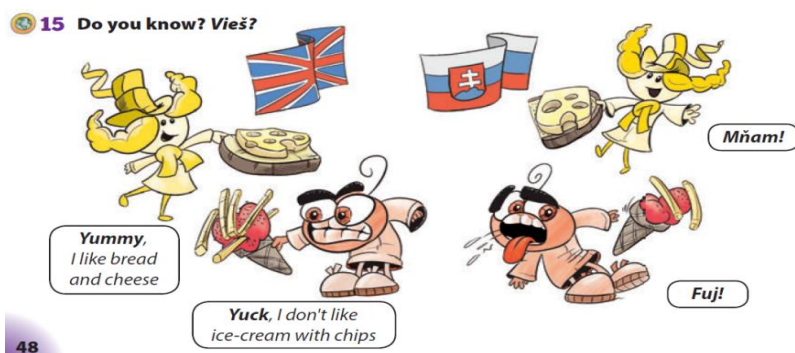
10 Make dialogues.

Obrázok 10: Sociolingválne a pragmatické kompetencie (Reid et al., 2017, s. 82).

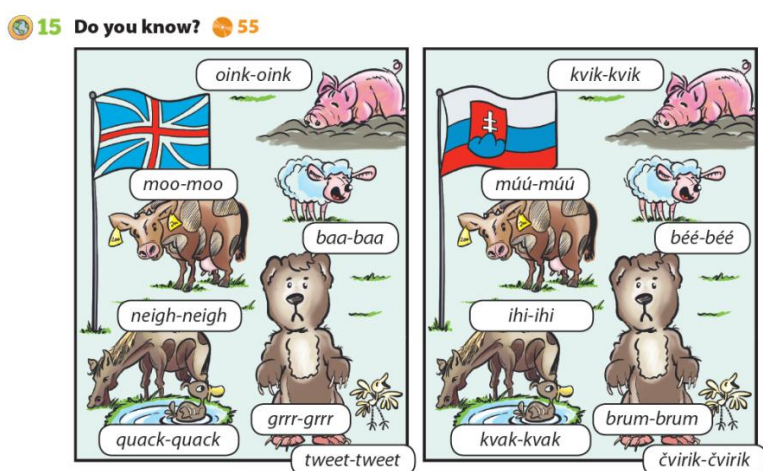
Neverbálna komunikácia je oveľa rozsiahlejšou časťou komunikácie ako verbálna komunikácia. Typickým mýtom neverbálnej komunikácie je, že si ľudia vo všeobecnosti myslia, že je univerzálna a rovnaká pre všetky krajiny a kultúry. Avšak znaky neverbálnej komunikácie sú úzko späté s kultúrou a jazykom jednotlivých krajín. Neverbálne kompetencie zahŕňajú extralingválne výrazové prostriedky (ticho, chuť, onomatopoja), gestá, reč tela

atď. Príklad z učebnice *Cool English School* (2015, 2017) poukazuje na extralingválne prvky na vyjadrenie chuti a nechuti, v rámci ktorých porovnáva angličtinu a slovenčinu.

Obrázok 11: Neverbálna komunikácia: extralingválne prvky (Reid et al., 2015, s. 48).

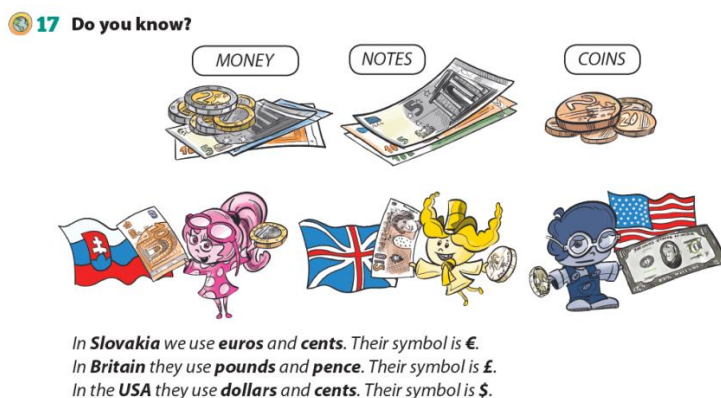
Ďalším príkladom je onomatopoja zvieracích zvukov. Znázornené zvieratá sú prispôsobené slovenskej realite a zvuky, ktoré vydávajú, sú pre porovnanie v anglickom a slovenskom jazyku.

Obrázok 12: Neverbálna komunikácia – onomatopoja (Reid et al., 2017, s. 63).

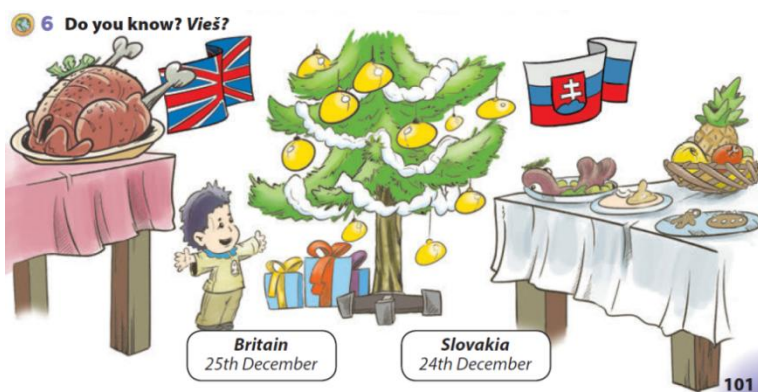
Sociokultúrne vedomosti zahŕňajú informácie o jedle, bývaní, tradíciách, krajinách, ľuďoch, sociálnych konvenciách atď. Tieto vedomosti o cieľovej kultúre sú sprostredkované v porovnaní s vlastnou kultúrou. Príklad z učebnice

Cool English School (2014, 2017) poukazuje na vedomosti o tom, aké peniaze a ich symboly sa používajú v USA, Veľkej Británii a na Slovensku.

Obrázok 13: Sociokultúrne vedomosti (Reid et al., 2017, s. 85).

Ďalší príklad znázorňuje tradície Vianoc a vianočného jedla vo Veľkej Británii a na Slovensku.

Obrázok 14: Sociokultúrne vedomosti (Reid et al., 2015, s. 101).

Analýzy troch učebníc anglického jazyka

Dôležitosť tvorby učebníc pre potreby slovenského žiaka dokazujú aj výsledky analýz troch učebníc anglického jazyka: *Family and Friend* z vydavateľstva Oxford University Press (2014), *English Adventure* z vydavateľstva Pearson Longman (2005) a *Cool English School* z vydavateľstva Taktik Košice (2015). Pre potreby analýz sme si vytvorili

kategórie: výslovnosť, sociolingválne kompetencie, pragmatické kompetencie, neverbálne kompetencie a sociokultúrne vedomosti. Tieto analýzy boli publikované Reid a Kováčikovou v roku 2017.

Analýzy cvičení na výslovnosť sú zhrnuté v nasledujúcej tabuľke. Jednoznačne najvhodnejšou učebnicou ohľadne nácviku správnej výslovnosti je *Cool English School*, ktorá má všetky cvičenia prispôbené slovenskému žiakovi. Učebnica *Family and Friends* zahŕňa cvičenia na nácvik výslovnosti, ale len menej ako tretina je vhodná pre slovenského žiaka. Učebnica *English Adventure* sa nácviku výslovnosti nevenuje vôbec.

Tabuľka 1: Precvičovanie výslovnosti (Reid, Kováčiková, 2017)

Family and Friends	English Adventure	Cool English School
„Phonics“ – vzťahy medzi písmenami a fonémami	Žiadne	Zamerané na absentujúce a podobné fonémy a spodobovanie
Zbytočné /m/, /n/, /p/ mum, nurse, pen		Každá lekcia – dve problematické fonémy (16 foném)
Vhodné /æ/, /ʌ/, /w/ apple, umbrella, window		/ɜ:/ girl - /ə/ sister /æ/ cat - /e/ pen /k/ book - /g/ bag
9/32 foném relevantných pre slovenského žiaka (28%)		16/16 foném relevantných pre slovenského žiaka (100%).

Analýzy príkladov rozvíjajúcich sociolingválne kompetencie sú zhrnuté v nasledujúcej tabuľke. Každá učebnica rozvíja sociolingválne kompetencie v podstatnej miere.

Tabuľka 2: Rozvoj sociolingválnych kompetencií (Reid, Kováčiková, 2017)

Family and Friends	English Adventure	Cool English School
Pozdravy (Hello, Bye, How are you? I'm fine, thank you), oslovenie v liste (Dear...), predstavenie sa (This is my...), zvolania (Oh no!, OK!, Great!)	Pozdravy (Hello), zvolania (Oh no! Wow!)	Pozdravy (Hello, Good morning, Bye, Good bye, See you tomorrow, How are you? I'm fine), zvolania (Great! Oh, thank you! She's cool!)
Zdvorilostné slovné spojenia (Can I have..., please? Here you are. Please, share my lunch. Nice to meet you!)	Zdvorilostné slovné spojenia (Here you are)	Zdvorilostné slovné spojenia (Here you are. Good job.)
mat'/nemať niečo rád (I like/I don't like.)	Ospravedlnenia (I'm sorry. No, sorry.), Mat'/nemať niečo rád (I like/I don't like.)	Radosť, mat'/nemať niečo rád, sklamanie (I like/I don't like, Oh no! Ok, I'm happy!)
	Správne použitie „please/thank you“.	Správne použitie „please/thank you“.

Analýzy príkladov rozvíjajúcich pragmatické kompetencie sú uvedené v nasledujúcej tabuľke. Každá učebnica zahŕňa rozvoj pragmatických kompetencií, ale učebnica *Cool English School* poskytuje navyše idiómy a ustálené slovné spojenia.

Tabuľka 3: Rozvoj pragmatických kompetencií (Reid, Kováčiková, 2017)

Family and Friends	English Adventure	Cool English School
Otázky a krátke odpovede (Do you...? Yes, I do./No, I don't.)	Otázky a krátke odpovede (Do you/Does he like...? Yes, I do/he does./No, I don't/he doesn't.)	Interakcia, otázky a krátke odpovede (Your turn now! Have you got...? Yes, I do./No I don't. What is he doing? He is...)

Návrhy, povzbudenie (Let's..., Well done!)	Návrhy, ponuky povzbudenie (Do you want...? Be careful! It's ok. Let's...)	Vyzvanie, povzbudenie (Next please. Watch out!)
		Idiómy, ustálené slovné spojenia (Touch wood. Fingers crossed. It's cold. I'm cold. I have cold.)

Analýzy príkladov rozvíjajúcich neverbálne kompetencie sú uvedené v nasledujúcej tabuľke. Všetky učebnice aspoň v minimálnej miere rozvíjajú neverbálne kompetencie, avšak *Cool English School* v jednotlivých lekcích premyslene poskytuje onomatopoje, extralingválne prvky a gestá, v ktorých prepája cieľovú a vlastnú kultúru. Učebnica *Family and Friends* taktiež zahŕňa onomatopoj, ale učí slovenských žiakov zvuky zvierat, ktoré na Slovensku nežijú, napríklad *tiger*, *had* a *papagáj*.

Tabuľka 4: Rozvoj neverbálnych kompetencií (Reid, Kováčiková, 2017)

Family and Friends	English Adventure	Cool English School
Onomatopoja (Growl (tiger), hiss (had), squawk (papagáj))	Extralingválne – nesúhlas (Grrr!)	Onomatopoja /Woof (pes), neigh (kôň), tweet (vtáčik)/, extralingválne – ticho (Shush!), nesúhlas (Oi!), chut'/nechut' (Yummy. Yuck.)
		Gestá (Touch wood. Fingers crossed.)

Poslednou kategóriou analýz boli sociokultúrne vedomosti, ktoré sú zhrnuté v nasledujúcej tabuľke. Analýzy jednoznačne poukazujú na to, že učebnica *Cool English School* zahŕňa najviac aspektov sociokultúrnych vedomostí a všetky sú zamerané na slovenského žiaka, lebo porovnávajú tieto aspekty vlastnej a cieľovej kultúry. Učebnica *Family and Friends* nezahŕňa žiadne sociokultúrne vedomosti a *English Adventure* len minimálne a veľmi všeobecne.

Tabuľka 5: Rozvoj sociokultúrnych vedomostí (Reid, Kováčiková, 2017)

Family and Friends	English Adventure	Cool English School
žiadne	Ľudia, krajina (Indiáni, Krajiny: Japonsko, Británia, počasie v Londýne)	Jedlo (vianočné jedlo)
		Fakty z krajiny (vodovodné kohútiky v Británii)
		Oblečenie, údaje o čase (školské uniformy, údaje o čase školského dňa)
		Tradície, sviatky (Halloween, Vianoce, Veľká noc, písanie kariet, jedlá).

Záver a diskusia

Na základe zistení z analýz troch menovaných učebníc anglického jazyka, najvhodnejšou pre slovenského žiaka je jednoznačne *Cool English School*. Učebnica *Family and Friends* je dobrá učebnica, ale je príliš všeobecne zameraná na rôzne kultúry, a tak sa slovenskí žiaci učia slovnú zásobu zvierat a jedál, ktoré sú pre naše končiny neznáme. Najmenej vhodnou je učebnica *English Adventure*.

Napriek tomu, že máme na Slovensku vhodné a kvalitne spracované učebnice, na našom trhu stále pretrváva monopol učebnice od zahraničných vydavateľstiev. Nielenže sú úplne nevhodné pre slovenského žiaka, ale aj ich obstarávací cena je vysoká a nákup týchto učebníc a pracovných zošitov rodičov finančne veľmi zaťažuje.

Už roky sa volá po potrebe národných učebníc anglického jazyka, ale aj napriek tomu stále neexistujú, alebo existencia učebníc, ktoré by túto úlohu mohli plniť, sa popiera a stále viac sú presadzované medzinárodné učebnice. Mali by sme si na Slovensku brať príklad z krajín, ako je Nemecko, kde sa v štátnych školách používajú zásadne národné učebnice, ktoré sú písané pre potreby nemeckého žiaka.

Ministerstvo školstva by malo učiteľov motivovať tvoriť učebnice a ich tvorbu patrične ohodnotiť dostatočným počtom kreditov. Najdôležitejším prínosom ministerstva školstva by bolo podporiť zavedenie učebníc do škôl od slovenských autorov. Ďalej by ministerstvo malo zabezpečiť, aby národné učebnice boli uhrádzané a aby sa nestávalo, že drahé medzinárodné učebnice sa uprednostnia pred publikáciami vytvorenými slovenskými autormi pre potreby slovenských žiakov.

Táto práca bola podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-15-0368: "Prax v centre odborovej didaktiky, odborová didaktika v Centre praktickej prípravy."

Táto práca zahŕňa čiastkové výsledky projektu: KEGA 006UKF-4/2017 "Kontrastívna analýza ako efektívna podporná metóda vyučovania anglickej výslovnosti na ZŠ."

Literatúra:

- BOLITHO, R. 2003. Designing textbooks for modern languages: the ELT experience. In *Subject Centre for Languages, Linguistics and Area Studies Good Practice Guide*. Dostupné na: <https://www.llas.ac.uk/resources/gpg/1470.html>.
- GALÁDOVÁ, A. a kol. 2011. *Trendy úrovne kľúčových kompetencií žiakov 4. ročníka základných škôl*. Národná správa z medzinárodných výskumov PIRLS 2011 a TIMSS 2011. Bratislava : NÚCEM. Dostupné na: http://www.nucem.sk/documents/27/medzinarodne_merania/pirls/publikacie/20131015_Klucove_kompetencie_web.pdf.
- GAVORA, P. 2008. Model činnosti žiaka pre učenie sa z učebnice. In Knecht, P.; Janík, T. a kol. *Učebnice z pohľadu pedagogického výskumu*. Brno : Paido, s. 121 – 135.
- HUTTOVÁ, J., NOGOVÁ, M. 2005. Education and Textbook System in The Slovak republic. In *Has Past Passed? Textbooks and Educational Media for the 21st Century*. Stockholm : Institute of Education Press. s. 12 – 23.
- JANÍK, T. 2006. Učebnice a teorie konceptuální zmeny. In Maňák, J.; Klapko, D. (ed.). *Učebnice pod lupou*. Brno : Paido, s. 33 – 44.
- KNECHT, P., JANÍK, T. 2008. *Učebnice z pohľadu pedagogického výskumu*. Brno : Paido.
- KOVÁČIKOVÁ, E., GAJDÁČOVÁ VESELÁ, K. 2016. *Základy didaktiky cudzích jazykov*. Nitra : UKF.
- KOVÁČIKOVÁ, E. 2016. Learning Languages through Music, Teaching Music through Languages. In LLCE 2016: súčasné výzvy vo vyučovaní jazykov: ako ďalej? Nitra: SlovaEdu. s. 172 – 176.
- MAŇÁK, J. 2008. Funkce učebnice v moderní škole. In Knecht, P.; Janík, T. a kol. *Učebnice z pohľadu pedagogického výskumu*. Brno : Paido, s. 19 – 26.
- NOGOVÁ, M. 2008. Hodnotenie kvality učebníc v súlade s novým kurikulumom. In Knecht, P.; Janík, T. a kol. *Učebnice z pohľadu pedagogického výskumu*. Brno : Paido, s. 37-52.

- NOGOVÁ, M. 2009. Funkčná gramotnosť vo vzťahu k vzdelávacím programom a učebniciam. In: *Stav a rozvoj funkčnej gramotnosti*. Bratislava : NUCEM. s. 102 – 108. Dostupné na: http://www.nucem.sk/documents//26/zbornik/zborn%C3%ADk_mcg_2009.pdf.
- PRŮCHA, J. 1998. *Učebnice: teorie a analýzy edukačního média: Příručka pro studenty, učitele, autory učebnic a výzkumné pracovníky*. Brno : Paido.
- REHŮŠ, M. 2010. Najlepšie zahraničné skúsenosti v učebnicovej politike. Dostupné na: [file:///C:/Users/Eva/Downloads/Ucebnice%20analyza%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Eva/Downloads/Ucebnice%20analyza%20(1).pdf).
- REID, E. et al. 2015. *Cool English School*. Košice : Taktik.
- REID, E. et al. 2017. *Cool English School 4*. Košice : Taktik.
- REID, E., KOVACIKOVA, E. 2017. How to choose the right English language textbook? In: *Problemy wczesnej Edukacji = Issues in Early Education*. ISSN 2451-2230, Vol. 36, no. 1 (2017), p. 87 – 100.
- SIMMONS, N. 2014. *Family and Friends*. Oxford : Oxford University Press.
- Spoločný európsky referenčný rámec pre jazyky, učenie sa, vyučovanie, hodnotenie*. 2006. Bratislava : ŠPÚ. Revidované vydanie 2013.
- ŠPÚ. 2017. *Hodnotenie kvality spracovania učebnicového súboru – cudzie jazyky*. Dostupné na: http://www.statpedu.sk/sites/default/files/dokumenty/ucebnice-metodiky-publikacie/Kriteria_ucebnice_CJ.pdf.
- ŠPÚ. 2015. Inovovaný ŠVP Anglický jazyk, úroveň A1.1+, A2, B1, B2. Dostupné na: http://www.statpedu.sk/sites/default/files/dokumenty/inovovany-statny-vzdelavaci-program/anglicky_jazyk_%20uroven_b1_g_4_5_r.pdf.
- TUREK, I. 1996. *Tvorba a výber učiva. Vzdelávacie štandardy*. Banská Bystrica : Metodické centrum.
- WEDDEL, K. S. 2009. *How to Choose a Good ESL Textbook*. Northern Colorado Professional Development Center.
- WORRAL, A. 2005. *English Adventure*. Harlow : Pearson Educational Limited.

Eva Reid pôsobí na Katedre lingvodidaktiky a interkultúrnych štúdií na Pedagogickej fakulte UKF v Nitre. Vo svojej publikačnej, odbornej a vedeckovýskumnej činnosti sa venuje problematike vyučovania angličtiny u nadaných žiakov, interkultúrnym aspektom vo vyučovaní anglického jazyka, vyučovaní anglickej výslovnosti. Je spoluautorkou a hlavnou autorkou štyroch sád učebníc anglického jazyka pre tretí a štvrtý ročník základných škôl. Je autorkou mnohých domácich a zahraničných publikácií, z čoho najvýznamnejšia je monografia „*Intercultural Aspects in Teaching English at Primary Schools*“, publikovaná v prestížnom vydavateľstve Peter Lang a je zaradená do databázy Scopus.

Doc. Mgr. Eva Reid, PhD.
Katedra lingvodidaktiky
a interkultúrnych štúdií

Pedagogická fakulta
Univerzita Konštantína Filozofa
v Nitre
Dražovská 4
94974 Nitra
ereid@ukf.sk